

ДНЗ ЗВПУМ

**ХВАЛА РУКАМ,
ЩО ПАХНУТЬ
ХЛІБОМ**

(сценарій виховної години)

Кл. кер. Гонтар С.Л.



Тема: ХВАЛА РУКАМ, ЩО ПАХНУТЬ ХЛІБОМ.

Мета. Розширити знання дітей про шлях хліба з поля до столу. Довести до відома дітей, що хліб результат праці людей багатьох професій. Збагатити знання про народні звичаї, що пов'язані з ним. Виховувати повагу до праці хлібороба, прищеплювати дбайливе та шанобливе ставлення до хліба.

Обладнання: хлібина на вишитому рушнику, колоски з пшениці, малюнки.

План заходу

1. Хліб – символ святості, радості, щастя, здоров'я та багатства.
2. Історія походження хліба.
3. Шана хліба в Україні.
4. Народні прикмети селян під час сівби.
5. Жнива.
6. Традиції та секрети випікання хліба.
7. Вірші, притчі, пісні та загадки про хліб.

ХІД ПРОВЕДЕННЯ

Хліб у нашому житті

Візьму я в руки хліб духмяний,
Він незвичайний, він святий,
Ввібрав і пісню, й працю в себе,
Цей хліб рум'яний на столі,
Йому до ніг вклонитись треба,
Він – скарб найбільший на землі.

Хліб... Як багато сказано цими словами! Скільки затрачено сил, щоб на столі лежав духмяний, святий хліб!

Як важко прожити людині без кусочка хліба! Згадаймо 1933 рік...



Не кидайсь хлібом.

«Не кидайсь хлібом, він святий», —
В суворості ласкавій,
Бувало, каже дід старий,
Малечі кучерявій.
«Не грайся хлібом, то ж бо гріх», —
Іще до немовляти,
Щасливий стримуючи сміх,
Бувало, каже мати.
Бо красен труд, хоч рясен піт,
Бо жита дух медовий
Життя несе у людський світ
І людські родить мови.
Хто зерно сіє золоте
В землі палку невтому,
Той сам пшеницею зросте
На полі вселюдському.


Входять три ведучі в українському вбранні.

1-а ведуча. Доброго дня, любі друзі! Щиро вітаємо вас на нашому святі хліба!

2-а ведуча. Що для мене Україна моя?

То висока блакить
І засіяне золотом поле,
Синьоокі ставки
І шовковий ковил у степу,
А ще — житні хліби
На стемнілих долонях,
З дрібкою солі на рушнику.

3-я ведуча. Чи знаєте ви, як пахне життя? Давайте на хвильку відчуємо цей запах... Це пахне хліб... Неповторний запах робить хліб живим, частиною душі кожного з нас. Початком хліба є маленька зернинка. Зернятко хліба



нагадує дитину в сповитку. Немовлятко—це іскринка життя, джерельце життя у згорточку. Так і зернятко починає колос, безмежний хлібний лан.

1-а ведуча. Здавна хлібові надавали круглої форми, ототожнюючи його із сонцем. Якщо у домі пахне хлібом — тут злагода та щастя. Якщо в державі колосяться хлібні поля—тут мир і достаток. Хліб — це честь, хліб — це рука допомоги, хліб — сила, могутність держави. Хліб — це святиня.

2-а ведуча. У всі віки хліб був обов'язковим атрибутом, що супроводжував найважливіші події в житті людини. Коли народжувалась дитина і йшли на хрестини, неодмінно клали в колиску срібний карбованець і хлібину — на здоров'я і достаток.

Коли дитина йшла на навчання до дяка, батько ніс пучок різок, горщик каші та хлібину — на розум, силу та здоров'я.

На весіллі молодих зустрічали хлібом-сіллю і молоде подружжя схиляло голови перед хлібом, цілувало його, приймаючи благословення.


3-я ведуча. На тому місці, де мали ставити хату, сіяли пшеницю. Якщо вона добре сходила, це означало, що місце добре, чисте і хату можна будувати. На толоку сходилось багато людей — це був чудовий давній звичай, що засвідчував братерство, доброзичливість, взаємодопомогу. Люди, які сходились на толоку, вважалися добрими гостями, і тій події присвячувались особливі пісні.

1-а ведуча. У нову хату входили тільки з паляницею. Вважалося великою невихованістю і неприязню до господарів оселі зайти без хліба. Принести хліб — означало щире побажання достатку, здоров'я та добра.

2-а ведуча. Випікання хліба потребувало неабиякої майстерності. Добрі господині славилися на все село. Коли по вулиці розходився запашний хлібний дух, сусідки перемовлялися: «Мабуть, це вже Марія хліб вийняла з печі, у неї він завжди вдається». І, зрозуміло, коли в сім'ю входила невістка, свекруха насамперед перевіряла, як вона вміє пекти хліб.

3-я ведуча. В усі часи майже всі свята були пов'язані з хлібом, і не тільки як з найпотрібнішим продуктам харчування — навколо нього розгорталося справжнє дійство. На Різдво обов'язково пекли пироги з капустою і маком, пампушки, дрібні пиріжки, якими частували дітей, готували кутю з товченої пшениці, вносили сніп жита — «злото, щоб увесь рік ми жили багаті».

На Великдень у красному куті виставляли високі паски, прикрашені гілочками свяченої верби і свічками. Навколо пасок — барвисті крашанки та писанки. Якщо в хаті є дівка на виданні, клали їй паску на голову і казали: «Аби у людей була така велична, як паска пшенична». Малу дитину клали у порожній «дорідник», примовляючи: «Аби так скоро росло, як паска росте!»



1-а ведуча. На Трійцю обов'язково на великих листках пекли з доброго тіста пироги із солодкою літньою начинкою — мазури. Пиріг ставили посередині столу і прикрашали духмяною м'ятою, квітами, пахучими травами.

На свято Андрія влаштовували вечорниці, на яких основним дійством було кусання калити. Калита — великий корж із білого борошна. Печуть калиту дівчата, тісто місять по черзі. Тісто солодке, з медом, зверху калиту оздоблюють сухими вишнями — «щоб гарна була».

Посередині дірка. В дірку протягують червону стрічку і підвішують до сволака. Підвішують високо, щоб парубок міг дістати зубами калиту тільки тоді, як добре підстрибне. Біля калити стає вартовий — «Пан Калитинський».

Це веселий парубок-жартівник, він смішить хлопців, і якщо хтось розсміється, то не має права кусати калиту. «Пан Калитинський» маже його чорною сажею.

Ведуча 2. Печений хліб був і в давні часи основним продуктом харчування українців. Деякі вчені не без підстав вважають, що саме предки-хлібороби сучасних українців - орії - винайшли колесо, віз, плуг, вони ж проклали першу борозну та спекли перший хліб. Особливе місце у давні часи відводилося хлібу «житньому». «Жито» означало як їжу взагалі, так і хліб зокрема. У свідомості нашого народу це слово асоціювалося із поняттям «жити», «життя». А ось поняття «хліб» з'явилося пізніше й означало спочатку «борошно», тобто те, з чого виготовляють хлібні вироби.

Ведучий 1. Великою шаною хліба в Україні зумовлене те, що господарський рік був тісно й ґрунтовно пов'язаний з усіма польовими роботами навколо ниви, навколо хлібів. Перший посів озимих зернових, як відомо, проводять восени до Семена, тобто до 14 вересня. Але найвідповідальніша посівна припадає на весну. До весняної сівби готувались заздалегідь. Переглядали зерно, лагодили реманент, кінську зброю.

Ведуча 3. Селяни з нетерпінням чекали тої благодатної днини, коли вперше вийдуть у поле, щоб прокласти першу борозну. Напередодні господиня варила святочну їжу, а коли сідали гуртом за стіл, виголошувала молитву, «щоб робота спорилася і нива щедро засівалася». Перед тим як вирушити в поле, господар скроплював воза, плуга, борони та коней свяченою водою, одягав святкову сорочку, в якій ходив на останнє причастя, «щоб не було бур'янів у хлібі». Перед початком роботи розстеляв скатертину, викладав їство, ставив свічку і, наповнивши зерном коробок, до схід сонця читав «Отче наш». Закінчивши сіяти, господар скородив ниву. Дякував польовим духам і сонцю, розламував окраєць паски і розкидав крихти по полю. Посередині лану закопував великодню крашанку, а на межі — громичну свічку. Скропивши ниву свяченою водою, молився й благословляв її:

- Уроди, Боже, з сівка три мішка: мірочку попові, коробочку дякові, а ківшик півникові. Це йому за те, що він пісеньку співає, хазяїна врожаєм



звеселяє!

Ведучий 2. Чи знаєте ви, яких народних прикмет дотримувалися селяни під час сівби?

Учні.

- 1) • Не можна починати роботу, коли господар хворий - «буде мізерне зерно».
- 2) • Не можна лихословити та лаятись, «щоб чорт не ходив слідом та не розсівав бур'янів».
- 3) • Не можна губити крихт від їства, бо «миші трубитимуть збіжжя».
- 4) • Не можна в цей день позичати посівного зерна, «аби до нового врожаю не йти в позички».

Ведуча 1. А які прислів'я та приказки про сівбу та хліб ви знаєте?

- Що посієш, те й пожнеш.
- Як посієш рідко, то вродиться дідько.
- Весною не посієш - восени не збереш.
- Хто сіє, той віє, хто не сіє, той скніє.
- Одна стара правда на світі буває: хто не посіє, той не збирає.

Читець.

Я був у полі...

Визріли хліба.

Згинали над шляхами буйні гриви.

Степи стояли в сонячних шапках,

Чекали жнив пшеничні й житні ниви.

Яскрились обважнілі колоски,

Мов золота висока чиста проба.

Шуміли в них пісень живі рядки

Натхненого поета й хлібороба.

Я був у полі...

Тішивсь на токах

Багатим повнозерним урожаем.

Він ратая з села й робітника

Порадує пахучим короваєм.

Пахучий хліб на нашому столі –

То виборені радощі родинні.

Пахучий хліб - то щедрий дар землі

За труд і розум доблесній людині.

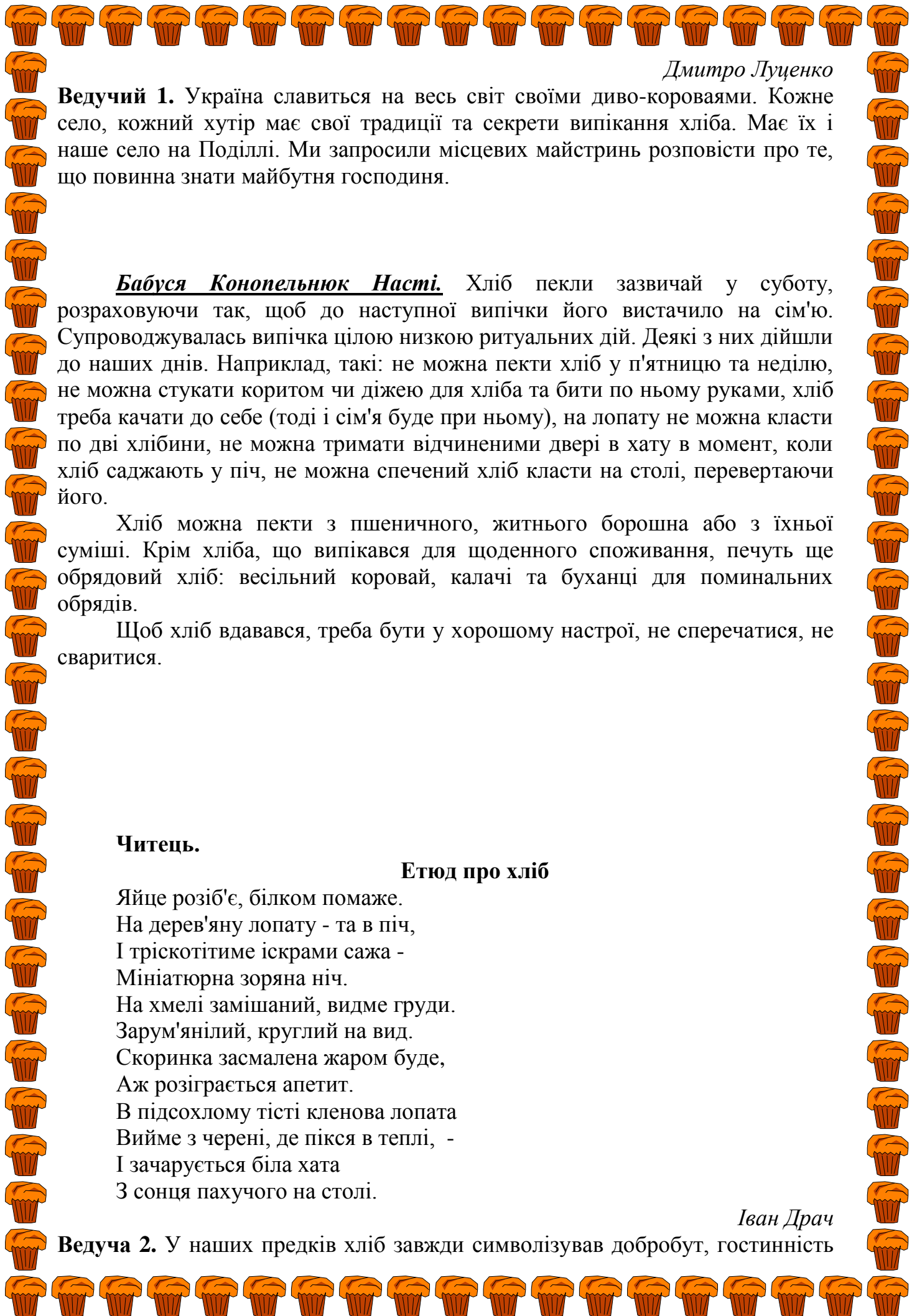
Пахучий хліб -

Цілющий скарб життя,

Його неперевершено, владика.

Він - наша гордість, наше майбуття,

Він — наша творчість і мета велика.



Дмитро Луценко

Ведучий 1. Україна славиться на весь світ своїми диво-короваями. Кожне село, кожний хутір має свої традиції та секрети випікання хліба. Має їх і наше село на Поділлі. Ми запросили місцевих майстринь розповісти про те, що повинна знати майбутня господиня.

Бабуся Конопельнюк Насті. Хліб пекли зазвичай у суботу, розраховуючи так, щоб до наступної випічки його вистачило на сім'ю. Супроводжувалась випічка цілою низкою ритуальних дій. Деякі з них дійшли до наших днів. Наприклад, такі: не можна пекти хліб у п'ятницю та неділю, не можна стукати коритом чи діжею для хліба та бити по ньому руками, хліб треба качати до себе (тоді і сім'я буде при ньому), на лопату не можна класти по дві хлібини, не можна тримати відчиненими двері в хату в момент, коли хліб саджають у піч, не можна спечений хліб класти на столі, перевертаючи його.

Хліб можна пекти з пшеничного, житнього борошна або з їхньої суміші. Крім хліба, що випікався для щоденного споживання, печуть ще обрядовий хліб: весільний коровай, калачі та буханці для поминальних обрядів.

Щоб хліб вдавався, треба бути у хорошому настрої, не сперечатися, не сваритися.

Читець.

Етюд про хліб

Яйце розіб'є, білком помаже.
На дерев'яну лопату - та в піч,
І тріскотітиме іскрами сажа -
Мініатюрна зоряна ніч.
На хмелі замішаний, видме груди.
Зарум'янілий, круглий на вид.
Скоринка засмалена жаром буде,
Аж розіграється апетит.
В підсохлому тісті кленова лопата
Вийме з черені, де пікся в теплі, -
І зачарується біла хата
З сонця пахучого на столі.

Іван Драч

Ведуча 2. У наших предків хліб завжди символізував добробут, гостинність



господарів, сприяв продовженню роду. Шматочки чи крихти хліба не викидали у відходи, а віддавали птиці, тваринам. Хліб, який упав, слід було підняти, очистити, поцілувати і з'їсти, а при зберіганні хліб має лежати у такому положенні, в якому саджали його в піч, — перевернутий хліб вважався поганим знаком. Здавна вірячи у магічну силу хліба, його прикріплювали до хомута або клали між дерев'яними держаками - це було запорукою доброго врожаю.

Ведучий 1. До всіх, хто сидить у цьому залі, звертається поет Борис Олійник.

На захист хліба


Юначе мій, чиєсь мами сину.
Зодягнений на джинсовий мотив,
Я аж завмер, коли ти... півхлібини
«В дев'ятку» натреновано вгатив!
Солоним потом заливає спину...
Футбол, як бачиш, - не солодка гра!
Перепочинь, та поговорим, сину.
Бо є про що. І вже давно пора.
Я просто, не домішуючи меду,
Скажу: коли ти замахнувся ривком
Ударить хліб, твоя весела кеда
Мені під серце влучила носком.
Ти вдарив так, що потемніло в оці.
І по державні крайні рубежі
У всіх, що пухли в сорок шостім
році,
Від жаху похололо у душі.
І у батьків, які на полі ратнім
Ділили хліб, мов долю у бою,

Відкрилися старі солдатські рани
І заболіли в смерті на краю.
І в матерів, коли ти через луки
Котив хлібину, як футбольний м'яч,
Так застогнали, затужили руки,
Немов по них ти потоптався
навскач.
Бо всі ми з хліба виростали, сину,
Із праці, себто - чуда із чудес, -
Яка нас охрестила на людину.
Піднявши з чотирьох до піднебес.
Нас кликав хліб на добре, чесне
діло,
До братнього, трудящого коша.
Ми в нім шануємо не тільки тіло,
У нім — народна світиться душа.
І я тобі сказати чесно мушу:
Ти можеш лущить м'яч, немов
горох,
Але коли вже замахнувся на душу,
Дивись, щоб не спіткнувся... на
чотирьох!

Читання віршів про хліборобів.

1. Честь і слава хліборобам
Хлібороби хліб нам роблять,-
Знаєм ми про це усі.
2. Слава, слава хліборобам!
Як їсте ви паляницю,
Калачі смачні їсте,-
Не забудьте уклониться
Хліборобові за те!





3. Хліб – багатство найцінніше,
Гість жаданий в хаті,
З тих часів, коли навчилися
Його виробляти.

4. Імен багато має хліб,
Є гарні і незвичні –
Рогалик, торт, батон, пиріг
І паска й паляниці.

5. Ще – бакалійник і калач,
Перепічка і Ніцца,
І завиванець, і погач,
Галушки, коржик і лаваш.

6. І колобок, і легуміна,
І мандрик, і пампушки,
Книші, лангоші, пиріжки,
Хрусти, сухарики і пишки.

7. Пахучий хліб, духм'яний хліб,
У будень і на свято
Учіться, діти, весь свій вік
Святий хліб шанувати.

8. Хлібе, святий наш, хлібе!
Перед тобою голову схилю.
Вустами прихилюсь до тебе
І клятву вимовлю свою.

**Клянусь тебе любити ніжно й широко
Клянусь навіки шанувати тебе!**

Прислів'я та приказки про хліб

Не страшна біда, коли є хліб та вода.
Лежачого хліба ніде нема.
Сій вчасно - вродить рясно.
Посій упору, будеш мати зерна гору.
Не кожух гріє, а хліб.
Яка пшениця, така й паляниця.
Земля-годівниця аж парує, та хліб людям дарує.
Поганого хліба немає - погано, як нема хліба.



Загадки

Одгадай загадку: кину її в грядочку, нехай моя загадочка лежить до весни. (Озимина)

Чашечка медку закопана в льоду до нового :год-ку. (Озимина)

Ноги на полі, середина надворі, голова на столі. (Корінь, стебло, зерно)

Що то за твір, що ні чоловік, ні звір, а має вуса? (Ячмінь)

У хлів іде без шкіри, а виходить із шкірою. (Хліб у піч та з печі)

Ріжуть мене ножакою,

Б'ють мене ломакою,

За те мене отак гублять,

Бо всі мене дуже люблять. (Хліб)

Виріс в полі дім, зерна повно в нім, стіни позолочені, ще не обмолочені. (Колос)


Без рук, без ніг, а підперезаний. (Сніп)

Не золотий, а жовтий, не дід, а з вусами, не сам буває, а з друзями розмовляє. (Колос)

Б'ють мене, товчуть, ріжуть, а я все терплю, усім добром плачу. (Хліб)

Круглий, мов сонечко, щедрий, мов літечко, на черінь просунеться, стоїть — красується. З печі — на блюдо, їжте мене, люди, на здоров'ячко. (Коровай)

1. За 5-6 тисяч літ до нас
Вже пахло в світі хлібом
І перший древній хлібодар
Ним снідав і обідав.
2. З тих незапам'ятних часів
Хліб на столі – це свято.
Скажіть, святіше щось за хліб
Чи будемо ми мати.
3. Чого ж так часто хліб святий
Кидаємо під ноги?
Лежить він скривджений такий
На всіх шляхах-дорогах.
4. Лежить, буває, під столом,
Під партою, під килимом,
Здобутий нелегким трудом,
Политий щедро потом.



5. Чому ж кидаємо його
Безжалісно, бездушно?
А десь голодне дитинча
Чекає хліб насущний.

6. А десь в молитві день і ніч
Про хліб нужденні мріють
І руки вмілих трударів
Зерно у землю сіють.

7. Зростає колос золотий,
Налитий сонцем й небом,
Щоб ми вклонилися йому
І багатіли хлібом.

8. І кожен день, і кожна мить
Дай, Боже, Хліб насущний,
Щоб ми могли у мирі жити,
Щоб не були бездушні.

9. Хліб – усьому голова,
Хліб – як сонце, кажуть,
Хліб – це спокій, мир, життя,
Хліб – це справжня радість.

10. Молись до хліба, не кидай,
Хай хліб спасінням буде,
Бо не черствіє хліб святий,
Черствіють тільки люди.

ПАМ'ЯТКА

1. Пам'ятаю, що хліб – святий.
2. Бережу хліб, не викидаю.
3. Пильную, що не падав додолу.
4. Як упаде хліб, підніму його, перепрошу, поцілую і з'їм.
5. Недоїденим хлібом пригощаю пташок.
6. Беру хліба стільки, скільки подужаю з'їсти.
7. Шаную працю людей, які виростили хліб.

